

Remissvar
Utbildningsdepartementet

Dnr
U2023/01873

Yttrande över Informationsförsörjning på skolområdet – Skolverkets ansvar (SOU 2023:21)

Sveriges Lärare har beretts möjlighet att inkomma med synpunkter på rubricerad utredning.

Övergripande synpunkter

Det remitterade delbetänkandet är inte en lösning på huvudproblemet – att fristående skolor inte omfattas av offentlighetsprincipen – utan ett sätt att runda problemet. Om fristående skolor omfattades av offentlighetsprincipen skulle detta förslag över huvud taget inte behövts, då hade uppgifterna kunnat samlas in av SCB och användas på det sätt som behövs för att Skolverket ska kunna fullgöra det statistikarbete som behöver utföras. Sveriges Lärare anser därför att det bästa vore om offentlighetsprincipen för fristående skolor införs och att den föreslagna flytten av insamlingen blir obehövlig.

Sveriges Lärare instämmer i utredningens bedömning att en överflytt av statistikinsamlingen till Skolverket är möjlig oavsett om insynen i fristående skolor inte ökar eller om den ökar genom att offentlighetsprincipen eller, den ännu inte utredda, insynsprincipen införs. Den lär dock endast vara nödvändig om inte en fullständig insyn i fristående skolor skapas.

Utredningen konstaterar att den tidigare statistikhanteringen ”har byggts upp utifrån en felaktig uppfattning om vilka uppgifter som är tillgängliga och hur de kan användas”. Rent rättsligt har utredningen helt rätt, men den lägger skulden på fel ställe när den menar att en korrekt tillämpad sekretessbestämmelse hade inneburit att ”informationsförsörjningen på skolområdet /hade/ behövt utformas på ett annat sätt”. Troligen har informationsförsörjningen både fungerat och utformats som det är tänkt, men på grund av det obefintliga förarbete som skedde inför propositionen om valfrihet och fristående skolor (Proposition 1991/92:95) gjordes aldrig den juridiska utredningen, som hade behövts för att möjliggöra det, då. Det är signifikativt att utredningen om detta sker mer än trettio år efter att propositionen lades till riksdagen. Tyvärr blir det ju då lite av att lappa och laga efter läge.

Synpunkter på själva förslaget

Sveriges Lärare anser att det vore möjligt att låta Skolverket ta över insamlingen av uppgifter från skolorna på det sätt som utredningen föreslår, även om det som framgår ovan, inte är vår förstahandslösning. Vi har emellertid mindre synpunkter på enskildheter i förslaget.

På ett övergripande plan har vi en oro för att mer ovanliga analyser – där uppgifter ur register över annat än skolfrågor som förs hos SCB används tillsammans med uppgifter i de mer skolrelaterade registren som Skolverket ska tillhandahålla – kommer att försvåras rejält. Det är svårt att på förhand bestämma vilka analysvariabler som är bäst och som därför ska vara möjliga att använda eller inte, vilket gör att en begräsning till uppgifter i vissa givna register vore att beklaga. Ett exempel som utredningen nämner, i samband med att den diskuterar

statsbidraget för likvärdighet och kunskapsutveckling, är disponibel inkomst, en variabel som utredningen konstaterar vore omöjlig för Skolverket att samla in. Men i vissa sammanhang kan det vara den variabel som är allra bäst för att analysera ett visst material. Det är ett av de viktigare skälen till att vi skulle föredra att insamlingen, om det är möjligt, kvarstår hos SCB.

Sveriges Lärare anser att en stor fördel med det förslag som lagts fram är att det tydliggör informationsinsamlingen. En del av de förslag som läggs fram bör därför genomföras även om själva insamlingsuppdraget kvarstår hos SCB. Exempel på sådana förslag är regleringen av hur Skolverket ska arbeta med informationsförsörjningen. En av de saker som är viktiga med att den regleras är att Skolverket kan arbeta med statistiken i hela sin verksamhet jämfört med i dag.

Sveriges Lärare anser att det är bra att Skolverket får ett samlat ansvar ”för informationsförsörjningen inom sitt verksamhetsområde” även om insamlingen skulle kvarstå i SCB:s regi. Det skulle tydliggöra vilken myndighet det egentligen är som har huvudansvaret för informationsförsörjningen. I dagsläget är det lite oklart då man får söka vissa uppgifter hos Skolverket, medan andra söks hos SCB. En rimlig följd av en sådan åtgärd vore att det i första hand är Skolverket, den som vill ha data om skolområdet, ska vända sig till, även i de fall det kräver samkörning med register som finns hos andra statistikproducenter.

Det innebär också att Sveriges Lärare ställer sig bakom att Skolverket får bedriva uppdragsverksamhet i rollen som statistikansvarig myndighet. Om så inte skulle bli fallet kommer hela uppdragsverksamheten ligga kvar på SCB, samtidigt som det är Skolverket som sitter på stora delar av de register som behövs för att ta fram de uppgifter som ska användas. Det sistnämnda vore både ologiskt och opraktiskt.

Emellertid ser Sveriges Lärare en risk i att uppdragsverksamheten kommer att begränsas till de uppgifter som Skolverket har och eventuella aggregerade uppgifter från SCB, som Skolverket kan få tillgång till. Om det är svårt att på förhand exakt peka ut vilka uppgifter som är relevanta för Skolverket att föra är det än svårare att på förhand peka ut vad den som vill lägga ett uppdrag till Skolverket kan se som relevanta för sina analyser. Det talar för att insamlingen bör kvarstå i SCB:s regi.

För att Skolverket ska kunna bli ansvarig för informationsförsörjningen på skolområdet anser Sveriges Lärare att det är självklart att myndigheten måste få behandla personuppgifter i en mycket större utsträckning än i dag.

Utredningen föreslår samtidigt ett antal skyddsåtgärder för att begränsa möjligheterna till integritetskränkande användning av personuppgifter. I det stora hela instämmer Sveriges Lärare i de inskränkningar som föreslås, men vi ser med viss tveksamhet på en av dem: att Skolverket (förutom i den särskilda statistikverksamheten) endast ska få ”använda födelseort som sökbegrepp ... i betydelsen född i Sverige respektive född utomlands”.

Sveriges Lärare anser att det är en alltför begränsande reglering. Det finns många fall där det kan vara av intresse att särskilja olika utländska bakgrunder i en finare indelning, till exempel invandrade elevers bakgrund i länder med olika nivå på FN:s Human Development Index. Att bara tillåta sådana analyser inom den särskilda statistikverksamheten skulle försvåra sådana analyser. Sveriges Lärare anser därför att verket i sin vanliga verksamhet måste kunna använda dessa data på en finare aggregationsnivå än född i Sverige respektive född utomlands, en sådan nivå behöver inte vara födelseland utan kan i stället vara de mer aggregerade världsdel eller vilken HDI-nivå ett land befinner sig på.

Sveriges Lärare hade förhoppningen att utredningen skulle föreslå att även ekonomiska uppgifter på enhetsnivå för fristående skolor ska samlas in. Det är en förutsättning för att det allmänna ska kunna följa hur de medel som avsätts för elevernas skolgång används – att de verkligen går till elevernas utbildning. Det görs i våra grannländer och det bör göras även i Sverige. Med en sådan kontroll ökar sannolikheten att skolor med en undermålig kvalitet, på grund av att de avsatta resurserna används till annat, kan upptäckas. Dessutom skulle en sådan ordning förbättra möjligheterna för elever och föräldrar att göra ett informerat skolval. Att se bokslut på företagsnivå är inte tillräckligt – och för många juridiska personer finns inte ens den möjligheten idag. Vi anser därför att insamling och redovisning av fristående skolors intäkter och utgifter på enhetsnivå snarast bör införas.

Utredningen föreslår att det för ”Skolverkets verksamhet med informationsförsörjning” ska införas ”en ny sekretessbestämmelse ... till skydd för uppgifter om enskilds personliga förhållanden” och att den ska ha ett omvänt skaderekvisit, alltså att sekretess ska gälla ”om det inte står klart att uppgiften kan röjas utan att den enskilde eller någon närstående till denne lider men”. Sekretessen ska dock inte gälla för ”uppgifter i lärar- och forskollärrregistret” eller för kontaktuppgifter och namn i skolenhetsregistret. Sveriges Lärare finner utredningens förslag som en rimlig avvägning av behovet av sekretess.

Ett annat problem, som går att undvika om fristående skolor omfattas av offentlighet, men som riskerar att uppstå med den föreslagna lösningen att Skolverket ska ta över insamlingen, är hur historiska data ska tillgängliggöras. För många analyser är längre tidsserier av nödvändighet. Den föreslagna lösningen innefattar inte historiska data, utan bara framtida data, vilket kommer försvåra, eller till och med omöjliggöra, analyser över tid. Detta måste få en lösning, endera genom att även historiska data överförs på samma premisser till Skolverket eller med en separat reglering om att Skolverket ska ha tillgång till de uppgifter som krävs. Det problemet kommer emellertid inte att uppstå om uppgifterna i stället omfattas av offentlighet och SCB fortsatt har hand om insamlingen.

Avslutande synpunkter

Den enklaste lösningen på många av de problem med föreliggande förslag som vi identifierar är att fristående skolor omfattas av offentlighetsprincipen. Sveriges Lärare förespråkar därför som förstahandslösning att offentlighetsprincipen ska gälla och att ingen överflytt av statistikinsamlingen sker. I andra hand att offentlighetsprincipen ska gälla samtidigt som statistikinsamlingen flyttas över.

Stockholm, 18 oktober 2023

Sveriges Lärare

Åsa Fahlén
Förbundsordförande

Johan Ernestam
Utredare